

گام‌های توسعه در آموزش پزشکی
مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی
دوره یازدهم، شماره سوم، ص ۳۲۰-۳۱۳، ۱۳۹۳

دیدگاه دانشجویان و استادان از به کارگیری راهنمای یادگیری

احمد جعفری^۱، ماندانا شیرازی^۲، هاجر احمدی^۳، مریم صفرنواده^۴، مهدی سروش^{۵*}

۱. دکترای تخصصی دندانپزشکی کودکان، دانشیار، گروه سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۲. دکترای تخصصی آموزش پزشکی، استادیار، گروه آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۳. دندانپزشک، گروه آموزشی سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۴. دکترای تخصصی برنامه ریزی درسی، استادیار، گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران
۵. دندانپزشک، MPH سالمندی، گروه آموزشی سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

● پذیرش مقاله: ۹۳/۲/۱۹

● آخرین اصلاح مقاله: ۹۳/۲/۱۷

● دریافت مقاله: ۹۲/۹/۲۵

زمینه و هدف: استفاده از روش‌ها و استراتژی‌های جدید یاددهی و یادگیری در قرن انفجار اطلاعات از اهمیت زیادی برخوردار است. استفاده از راهنمای یادگیری یکی از روش‌های جدید یاددهی و یادگیری می‌باشد. هدف از این مطالعه، بررسی دیدگاه دانشجویان و استادان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران از به کارگیری راهنمای یادگیری بود.

روش کار: در مطالعه نیمه تجربی حاضر، ۲۵ دانشجوی دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران که واحد درسی دندانپزشکی جامعه‌نگر را انتخاب کرده بودند، به روش نمونه‌گیری آسان وارد مطالعه شدند. برای این گروه، در زمینه مبحث آموزش حضور در عرصه مدرسه یک راهنمای یادگیری آموزش پیش از روش معمول که به صورت یک جلسه توجیهی و ۲ جلسه حضور در مدرسه می‌باشد، به دانشجویان ارائه شد. پس از اتمام دوره، از پرسش‌نامه‌ای در ارتباط با راهنمای یادگیری برای جمع‌آوری نظرات دانشجویان استفاده گردید. هشت دیدگاه در این پرسش‌نامه مطرح شد و روایی و پایانی آن مورد تأیید قرار گرفت. ۸ استاد از گروه آموزشی سلامت دهان نیز این پرسش‌نامه را تکمیل نمودند. تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS انجام شد.

یافته‌ها: نظرسنجی دانشجویان و استادان درباره استفاده از راهنمای یادگیری در خصوص کل هشت زمینه مورد بررسی نشان داد که به ترتیب ۷۶/۵ و ۸۶/۰ درصد از آنان با به کارگیری راهنمای یادگیری در این درس نظر مثبت (موافقم و یا کاملاً موافقم) داشتند.

نتیجه‌گیری: استفاده از راهنمای یادگیری در رسیدن به هدف اصلی خود که جلب علاقمندی نسبت به استفاده از آن بود، مناسب می‌باشد و می‌تواند به استفاده بهینه از زمان آموزش کمک نماید.

کلید واژه‌ها: راهنمای یادگیری، دانشجویان دندانپزشکی، دندانپزشکی جامعه‌نگر

*نویسنده مسؤول: دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، میدان انقلاب، نبش بزرگراه حکیم، تهران، ایران

● Email: soroushdds@gmail.com

● تلفن: ۰۲۱-۸۸۰۱۵۹۶۰ ● نمابر: ۰۲۱-۸۸۰۱۵۹۶۱

مقدمه

با افزایش حجم اطلاعات در عصر و دوره انفجار اطلاعات، انتظارات فراوانی از برنامه آموزشی وجود دارد، اما مدت زمان در اختیار برای تحصیلات دانشگاهی محدود است. انتظارات جامعه از مهارت پزشک همواره در سطح بسیار بالایی می‌باشد. پزشکان نه تنها باید دانش پزشکی، بلکه نگرش و مهارت خود را نیز گسترش دهند. در نتیجه، آنان باید قادر باشند آنچه را که می‌آموزند و آنچه را که باید بیاموزند، انتخاب کنند (۱).

اگرچه یاددهی به روش سخنرانی برای همگان در بخش‌هایی از تدریس اجتناب‌ناپذیر است و حجم زیادی از مطالب علمی از استاد به دانشجو انتقال می‌یابد، اما در این روش به دانشجو فرصت تفکر که ضرورت یادگیری است، داده نمی‌شود (۲). بنابراین لزوم تجدیدنظر در روش‌های سنتی تدریس و استفاده از روش‌های نوین و فعال یادگیری و دانشجو محور از سوی سیستم‌های آموزشی احساس می‌شود و کاربرد این روش‌ها در علوم مختلف از جمله علوم پزشکی متداول شده است (۳).

تدریس برنامه‌ریزی شده یکی از اصول پذیرفته شده آموزش نوین است. مدرس نیز وظیفه دارد محیط مناسبی را برای تفکر و عمل دانشجو فراهم آورد (۴). تلاش استاد بر این است که دانسته‌های خود را به دانشجویان انتقال دهد، اما دانشجویان هر یک ویژگی‌های مخصوص به خود را دارند و همین امر موجب می‌شود که یک روش آموزشی خاص، نیازهای یادگیری همه دانشجویان را برآورده نسازد (۵).

تحقیقات نشان داده است که درک بهتر روش‌های یادگیری توسط استادان می‌تواند به کاهش سطح یأس و نارضایتی دانشجویان کمک کند و روش‌های رایج آموزش را بهبود بخشد (۶). تغییرات برنامه آموزشی در پزشکی از لحاظ ادغام افقی و عمودی به شکل فزاینده‌ای پیچیده شده است. به وجود آمدن راهبردهای فعال آموزشی مانند یادگیری بر اساس حل مسأله، راهنمای یادگیری و تغییرات فرایند یاددهی - یادگیری در متن و محتوا نمونه‌هایی از این دست می‌باشند. راهنمای یادگیری به

فراگیران کمک می‌کند تا در یک برنامه درسی ادغام شده، به یادگیری مطلوب برسند و بهترین استفاده را از منابع و فرصت‌های یادگیری موجود بنمایند. یادگیری مستقل برنامه درسی باید این اطمینان را ایجاد نماید که دانشجویان توانایی تداوم آموزش خود را پس از فراغت از تحصیل حفظ می‌کنند (۷).

دانشجویان در این شیوه نیازمند دریافت راهنمایی و کمک می‌باشند. «راهنمای یادگیری» برای ارایه این کمک نقش بسیار مهمی ایفا می‌نماید. در یادگیری آموزش نوین علوم پزشکی تأکید فزاینده‌ای بر یادگیری مبتنی بر کار و یادگیری مبتنی بر وظیفه وجود دارد (۷). راهنمای یادگیری به ویژه در چنین موقعیت‌هایی کمک کننده می‌باشد. همچنین امروزه یادگیری از راه دور، شیوه آموزشی مرسوم و پذیرفته شده‌ای تلقی می‌گردد. از آنجایی که معلم یادگیری دانشجو را مدیریت می‌نماید، راهنمای یادگیری وسیله‌ای برای انجام این تعامل می‌باشد. راهنمای یادگیری تأکید بیشتری بر فرایند یادگیری دارد. اگرچه گاهی لازم است تا متن و محتوا نیز در اختیار دانشجو قرار داده شود، اما نکته مهم، «هدف اصلی از تهیه راهنمای یادگیری» می‌باشد و باید بدانیم راهنما برای کدام گروه هدف و با چه سطحی از نیازهای آموزشی تهیه می‌شود. راهنمای یادگیری ابزار کلیدی و بنیادی در فرایند آموزش می‌باشد و نقش کمکی آن در مقوله یاددهی - یادگیری می‌تواند علت محبوبیت فزاینده آن باشد (۱).

هر مدرس پیش از آماده‌سازی راهنمای یادگیری باید هدف خود را به روشنی درک کرده باشد. شکل راهنمای یادگیری و تأیید عملی آن بر هر بخش از موضوعات بر اساس همان هدف خاص در راهنما می‌باشد. پس از مشخص شدن هدف تهیه راهنمای یادگیری، باید راجع به محتویات راهنما تصمیم‌گیری نمود. محتویات راهنمای یادگیری می‌تواند حول سه محور گروه‌بندی گردد. ۱- مدیریت یادگیری دانشجویان، ۲- فعالیت‌های دانشجو در ارتباط با یادگیری و ۳- اطلاعات در مورد موضوع یا عنوان. Harden و همکاران فهرستی از

نتایج یادگیری مورد انتظار شامل «آنچه که باید دانشجوی فراگیرد، شیوه انجام آن و رشد فردی به عنوان متخصص حرفه‌ای» را در یک مدل ارائه نمودند (۶).

Holsgrove و همکاران فهرست جزئیاتی از اهداف اختصاصی و ویژه را نیز اضافه نمودند؛ چرا که معتقد بودند تعیین برنامه اصلی درسی در دانشکده پزشکی بسیار زمان‌بر و دشوار و مملو از اختلاف نظرها در درون مؤسسه آموزشی است (۷). در مجموع خلاصه‌ای از موضوعات یادگیری، فهرستی از محتویات، مجموعه‌ای از کتاب‌ها یا مواد آموزشی و منابع پوشش دهنده موضوع، جزئیات ارزیابی دانشجوی پیش‌نیازها، جدول زمانی، راهبردهای یادگیری، فرصت‌های یادگیری و در نهایت ارزیابی همه از مواردی هستند که در یک راهنمای یادگیری استاندارد باید آورده شود (۱). گروه‌های مختلف آموزشی در دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی با یکسان‌سازی راهنمای یادگیری می‌توانند به نتایج بهتری برسند (۸). نمونه‌هایی از راهنماهای یادگیری به منظور آموزش بهتر و فعال‌تر در دانشگاه‌ها تدوین گردیده است (۹-۱۱).

گروه سلامت دهان و دندان پزشکی اجتماعی دانشکده دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران تلاش کرده است تا روش‌های فعال آموزشی را در درس دندان پزشکی جامعه‌نگر از جمله ارائه درس به صورت حل مسأله پیاده نماید (۱۲، ۱۳). نظر به این‌که امروزه استفاده از راهنمای یادگیری به عنوان یک روش و استراتژی جدید یاددهی و یادگیری از اهمیت لازم برخوردار است، مطالعه حاضر با هدف بررسی رضایتمندی دانشجویان و استادان از راهنمای یادگیری در دندان پزشکی جامعه‌نگر عملی طراحی گردید.

روش کار

این مطالعه از نوع نیمه تجربی (Equivalent experimental quasi) بود که بر روی دانشجویان رشته دندان پزشکی انجام شد. نمونه‌ها از میان دانشجویان سال ششم دانشکده دندان پزشکی دانشگاه علوم

پزشکی تهران که واحد درسی جامعه‌نگر را در آن ترم تحصیلی می‌گذراندند، انتخاب شدند. گرچه مناسب‌تر بود تا انتخاب دانشجویان به طور کامل تصادفی باشد، اما این امر با توجه به روال عادی آموزش امکان‌پذیر نبود. بنابراین به اجبار این مبحث آموزشی و مداخله مربوط باید هماهنگ با دسته‌بندی آموزش دانشکده انجام می‌شد. دانشجویان دارای برنامه‌های عملی مختلفی از جمله حضور در عرصه سیستم شبکه بهداشتی-درمانی، خانه سالمندان و مدارس بودند. تیم تحقیق تصمیم گرفت تا راهنمای یادگیری را برای حضور در عرصه مدرسه تهیه نماید و در اختیار دانشجویان قرار دهد. به این منظور دو دسته از دانشجویان که شامل ۲۵ نفر بودند، انتخاب شدند. نمونه‌گیری به صورت آسان و در دسترس انجام گرفت. راهنمای مذکور دو فصل کلیات و محتوای آموزشی برنامه را شامل می‌شد. کلیات از مواردی مانند معرفی برنامه، اهداف کلی و اختصاصی، سازماندهی درس، ارتباط با برگزار کنندگان دوره، راهبردهای آموزشی و ارزیابی دانشجویان تشکیل شده بود. محتوای آموزشی برنامه نیز شامل بخش‌هایی همچون پیش‌نیازها، معرفی، نکات مهم جهت حضور در عرصه و گزارش پایانی بود. همچنین فرم رضایت‌سنجی دانشجویان و استادان از راهنمای یادگیری طراحی شد.

اطلاعات در نظرسنجی از دانشجویان در خصوص راهنمای یادگیری توسط پرسش‌نامه که شامل ۸ سؤال بود، جمع‌آوری گردید. در طراحی پرسش‌نامه ابتدا به اهداف و محتوای آموزشی، نکات مندرج در راهنمای یادگیری و کارایی آن توجه و سپس پرسش‌نامه اولیه توسط تیم پژوهشی تدوین گردید. روایی محتوایی پرسش‌نامه توسط ۱۰ نفر از استادان و مربیان گروه سلامت دهان و دندان پزشکی اجتماعی دانشکده دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. سپس برای ارزیابی روایی هم‌زمانی پرسش‌نامه، سؤالات به صورت مصاحبه از ۵ نفر از دانشجویان پرسیده و سؤالاتی که دانشجویان دارای برداشت متفاوت بودند، تصحیح شد. برای بررسی پایایی، پرسش‌نامه دو بار به فاصله زمانی یک

یافته‌ها

۱۶ دانشجوی دختر (۶۴ درصد) و ۹ دانشجوی پسر (۳۶ درصد) در دامنه سنی ۲۷-۲۴ سال (میانگین سنی ۲۴/۴ سال) در این مطالعه شرکت نمودند. یافته‌ها در بررسی پاسخ‌های داده شده در خصوص دیدگاه دانشجویان در مورد راهنمای یادگیری نشان داد که ۸۸/۰ درصد از دانشجویان نسبت به این که «استفاده از راهنمای یادگیری منجر به آمادگی بهتر در هنگام حضور در عرصه شده است»، نظر مثبت داشتند. ۶۸/۰ درصد دانشجویان نظر مثبت خود را نسبت به این که «راهنمای یادگیری تمام منابع آموزشی مربوطه را شامل شده است» و «راهنمای یادگیری توانسته است تمام اهداف آموزشی دوره را به طور کامل پوشش دهد»، اعلام کردند. ۷۶/۰ درصد دانشجویان معتقد بودند که راهنمای یادگیری هنگام حضور در عرصه منجر به استفاده بهینه از زمان می‌شود. ۸۸/۰ درصد دانشجویان در خصوص این که استفاده از راهنمای یادگیری منجر به آمادگی بهتر در هنگام حضور در عرصه شده است، نظر مثبتی داشتند. همچنین ۸۴/۰ درصد آنان بر این باور بودند که راهنمای یادگیری روش مناسبی در آموزش در عرصه محسوب می‌شود. در خصوص این که «استفاده از راهنمای یادگیری در تهیه گزارش پایانی کمک کننده بوده است»، ۵۶/۰ درصد دانشجویان نظر مثبتی داشتند که کمترین درصد پاسخ مثبت در بین سؤالات نظرسنجی بود. جزئیات نتایج این قسمت در جدول ۱ ارایه شده است.

هفته به صورت آزمایشی به ۱۰ نفر از دانشجویان داوطلب ورودی قبل که در حال اقدامات فارغ‌التحصیلی خود بودند، جهت پاسخ‌دهی داده شد و به صورت Test و Retest مورد ارزیابی قرار گرفت. ضریب Cronbach's alpha برای پرسش‌نامه ۰/۸۵ به دست آمد. راهنمای یادگیری در زمینه قرار دادن اطلاعات مورد نیاز، منابع آموزشی، استفاده بهینه از زمان، پوشش اهداف آموزشی، نحوه کاربرد و تهیه گزارش پایانی ارزیابی گردید. این پرسش‌نامه در انتهای دوره به دانشجویان گروه مورد که راهنمای یادگیری دریافت کرده بودند، داده شد. سؤالات رضایتمندی بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت تنظیم شد و شامل گزینه‌های کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم بود. سؤالات دانش نیز به صورت چند گزینه‌ای در نظر گرفته شد. در تفسیر این گزینه‌ها کسانی که کاملاً موافق و یا موافق بودند به عنوان نظر مثبت به برنامه و کسانی که مخالف و یا کاملاً مخالف بودند به عنوان نظر منفی به برنامه تلقی شدند. در نهایت داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری χ^2 ، Fisher's exact و Pearson و در نرم‌افزار SPSS (SPSS Inc., Chicago, IL) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جدول ۱: فراوانی پاسخ‌های دانشجویان و استادان به سؤالات نظرسنجی در خصوص راهنمای یادگیری آموزش در عرصه در دندان پزشکی جامعه نگر عملی

دیدگاه استادان (درصد)			دیدگاه دانشجویان (درصد)				عنوان			
کاملاً مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملاً موافقم	کاملاً مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملاً موافقم	
۱۲/۵	-	۶۲/۵	۲۵/۰	-	۴/۰	۸/۰	۴۸/۰	۴۰/۰	راهنمای یادگیری تمام اطلاعات مورد نیاز در خصوص عرصه را در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد	

-	۳۷/۵	۱۲/۵	۵۰/۰	۰/۰	-	۲۰/۰	۱۲/۰	۳۶/۰	۳۲/۰	راهنمای یادگیری تمام منابع آموزشی مربوطه را شامل شده است
-	-	۱۲/۵	۷۵/۰	۱۲/۵	-	۴/۰	۲۰/۰	۴۸/۰	۲۸/۰	راهنمای یادگیری هنگام حضور در عرصه منجر به استفاده بهینه از زمان شده است
-	۲۵/۰	۱۲/۵	۵۰/۰	۱۲/۵	-	۱۲/۰	۲۰/۰	۴۸/۰	۲۰/۰	راهنمای یادگیری توانسته است تمام اهداف آموزشی دوره را به طور کامل پوشش دهد
-	-	-	۳۷/۵	۶۲/۵	-	۸/۰	۴/۰	۶۴/۰	۲۴/۰	استفاده از راهنمای یادگیری منجر به آمادگی بهتر در هنگام حضور در عرصه شده است
-	-	-	۶۲/۵	۳۷/۵	-	۴/۰	۱۲/۰	۴۸/۰	۳۶/۰	استفاده از راهنمای یادگیری بر اساس اهداف، طراحی شده و کاربرد آن ساده و واضح بوده است
-	-	-	۱۲/۵	۸۷/۵	-	-	۱۶/۰	۶۴/۰	۲۰/۰	به نظر من راهنمای یادگیری روش مناسبی در آموزش در عرصه به حساب می‌آید
-	-	-	۲۵/۰	۷۵/۰	۴/۰	۸/۰	۳۲/۰	۴۴/۰	۱۲/۰	استفاده از راهنمای یادگیری در تهیه گزارش پایانی کمک کننده بوده است

شده است.» و ۶۲/۵ درصد در پاسخ به مورد «راهنمای یادگیری توانسته است تمام اهداف آموزشی دوره را به طور کامل پوشش دهد»، نظر مثبتی داشتند.

۱۰۰ درصد استادان نظر مثبتی در خصوص «استفاده از راهنمای یادگیری منجر به آمادگی بهتر در هنگام حضور در عرصه شده است» و «راهنمای یادگیری روش مناسبی در آموزش در عرصه به حساب می‌آید» و «استفاده از راهنمای یادگیری در تهیه گزارش پایانی کمک کننده بوده است»، داشتند. جزئیات نتایج این قسمت در جدول ۱ آمده است.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر به بررسی نظر دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران در خصوص به کارگیری راهنمای

رضایتمندی استادان در خصوص راهنمای یادگیری نیز توسط همان پرسش‌نامه در هشت زمینه مربوطه ارزیابی شد. گرچه همه استادان و بیشتر دانشجویان بر طراحی راهنمای یادگیری بر اساس اهداف و ساده بودن آن نظر مثبت داشتند، اما میزان کمتری از نظرات مثبت در طبقه «کاملاً موافقم» قرار گرفت. در بررسی پاسخ‌های داده شده در خصوص دیدگاه استادان در مورد راهنمای یادگیری، بیشتر آنان با این موضوع که «استفاده از راهنمای یادگیری منجر به آمادگی بهتر در هنگام حضور در عرصه شده است»، نظر مثبتی داشتند و نیمی از استادان معتقد بودند که «راهنمای یادگیری تمامی منابع آموزشی مربوطه را شامل شده است».

۷۶/۰ درصد استادان بر این باور بودند که «راهنمای یادگیری هنگام حضور در عرصه منجر به استفاده بهینه از زمان

نیز مناسب بودن استفاده از راهنمای یادگیری را بررسی کرده‌اند (۱۸، ۱۴). از جمله در مطالعه Mires و همکاران مشخص شد، ۹۰ درصد از دانشجویانی که از راهنمای یادگیری استفاده می‌کنند، اظهار رضایت نموده و بیان کرده‌اند که راهنمای مطالعه در یادگیری آنان مفید بوده است (۱۸). Khogali و همکاران در مطالعه خود به دانشجویان سه نسخه از یک راهنمای مطالعه که موضوع فشار خون بالا را پوشش می‌داد، ارایه دادند. دانشجویان استفاده از راهنمای یادگیری را به عنوان ابزار کمک آموزشی تأیید کردند (۱۴).

در مطالعه الزمانی و زیرک رابطه معکوس معنی‌داری بین اضطراب امتحان و راهنمای مطالعه - که یکی از راهبردهای مطالعه و یادگیری است - مشاهده شد (۱۹). در راهنمای یادگیری که در گروه سلامت دهان و دندان پزشکی اجتماعی تهیه گردید نیز به این نکته توجه شده است. با ارایه مراحل ورود به مدرسه، نحوه برخورد با گروه‌های هدف و نحوه آموزش بهداشت سعی شد تا دانشجویان در هنگام حضور در عرصه از آمادگی لازم برخوردار شوند و از میزان اضطراب آن‌ها حین مراحل ورود و آموزش بهداشت کاسته شود که برخی از جنبه‌های میزان رضایت می‌تواند مربوط به این مرحله باشد.

با توجه به مطالعات گذشته و نتایج به دست آمده می‌توان گفت که راهنمای یادگیری دسترسی آسان به اطلاعات را برای دانشجو فراهم می‌کند، با جهت‌گیری روشن و صریح و به طور متوالی دانشجو را تشویق می‌کند، تفکر و بازتاب و مشارکت را در آموزش دانشجو تقویت می‌کند، تکوینی است و به دانشجو می‌فهماند که نیاز به دانستن چه مطالبی دارد، نقش تعاملی دارد و باعث مشارکت فعال دانشجو می‌شود، تأثیرگذار است و به طور بالقوه اثر قابل توجهی بر روی یادگیرنده دارد، وسیله‌ای برای پشتیبان یادگیری است و دانشجویان را به مرور زمینه‌هایی که پیش‌تر مطالعه کرده‌اند، تشویق می‌کند تا دانش و درک آن‌ها از موضوع ساختار یابد (۲۰).

یادگیری در واحد درسی جامعه‌نگر عملی در هنگام حضور در مدرسه پرداخت.

از نتایج به دست آمده می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که راهنمای یادگیری تا حد زیادی اطلاعات موردنیاز حضور در مدرسه را دربرداشته است، اما منابع آموزشی آن باید کامل‌تر شود. اهداف آموزشی حضور در عرصه باید بازنویسی و به اندازه کافی در راهنمای یادگیری به آن‌ها اشاره شود.

به طور تقریبی همه دانشجویان و استادان بر این باور بودند که استفاده از راهنمای یادگیری منجر به آمادگی بهتر در هنگام حضور در عرصه شده است که از جمله نقاط مثبت آن می‌باشد.

Khogali و همکاران گزارش کردند که حدود ۷۰ درصد دانشجویان راهنماها را بسیار مفید و یا مفید ارزیابی کردند (۱۴). Dickson و همکاران در مطالعه‌ای تجربی به بررسی اثر راهنماهای مطالعه بر روی دانشجویان پرداختند. نتایج مطالعه آنان نشان داد، کسانی که از راهنمای مطالعه استفاده می‌کردند درک مثبتی از سودمندی آن داشتند و بیشتر دانشجویان داوطلب شدند که در آینده راهنمای یادگیری را کامل کنند (۱۵). این نتایج با یافته‌های مطالعه حاضر همخوانی دارد. عبدالملکی و همکاران در مطالعه خود به بررسی میزان رضایت‌سنجی دانشجویان در استفاده از راهنمای یادگیری پرداختند که ۸۸ درصد از آنان رضایتمندی بالا و ۱۲ درصد رضایتمندی متوسطی داشتند (۱۶).

مطالعه Botelho روی راهنمای یادگیری به کمک کامپیوتر صورت گرفت که نتایج مثبتی مبنی بر مفید بودن راهنمای مطالعه و مشارکت گروهی در برجسته‌سازی و هدایت یادگیری و ایجاد فرصت برای بحث، حل مشکل و همکاری در تدریس در پی داشت (۱۷).

نتایج مطالعه حاضر حاکی از آن بود که هم استادان و هم دانشجویان دانشکده دندان‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران دیدگاه مثبتی نسبت به استفاده از راهنمای یادگیری در آموزش در عرصه دندان‌پزشکی جامعه‌نگر عملی داشتند. مطالعات دیگر

کردند که سطح علمی آن‌ها ارتقا پیدا کرده است. نتایج به دست آمده بیانگر اثربخشی راهنماهای مطالعه در دوره‌های آموزشی است (۱۵).

در مطالعه حقانی و همکاران نشان داده شد که راهنمای مطالعه می‌تواند کمک شایانی به بهبود راهبردهای مطالعه و یادگیری دانشجویان نماید (۴). در مطالعه Harden و همکاران از راهنمای یادگیری به عنوان عامل تسهیل کننده آموزش یاد شده است که باعث بهبود اثربخشی و بازده یادگیری می‌شود (۲۰). استفاده از راهنمای یادگیری ویدئویی کامپیوتری در بخش پروتوزهای ثابت دانشکده دندان‌پزشکی نیز بیانگر تأثیر مثبت آن بر برخی عملکردهای دانشجویان بود (۲۳). نتایج مطالعه حاضر نیز اثرات مشابه را نشان می‌دهد.

از نتایج مطالعه حاضر این بود که استفاده از راهنمای یادگیری منجر به بهبود دانش رفتاری دانشجویان و مشارکت او در طول آموزش می‌شود و می‌توان از این طرح به منظور بهبود آموزش و ارتقای سطح عملکرد دانشجویان در تدریس بهره برد. با توجه به حجم زیاد مطالب درسی و محدودیت زمان، تهیه راهنمای یادگیری در مباحث دیگر منجر به استفاده بهینه از زمان و آمادگی بهتر دانشجویان در هنگام حضور در بخش‌های مختلف دانشکده می‌گردد. با عنایت به حجم بالای راهنمای یادگیری، طراحی راهنمای یادگیری الکترونیکی پیشنهاد می‌شود. در نهایت میزان رضایت دانشجویان و استادان در خصوص افزایش یادگیری و دانش با استفاده از راهنمای یادگیری ارتقا یافته است.

References:

1. Shariati M, Dadgari A. Study guide and its application in medical education. 1nd ed. Shahrod: Shahrod University of Medical Sciences; 2008. [In Persian]
2. Safari M, Yazdanpanah B, Ghafarian H, Yazdanpanah SH. Comparing the effect of lecture and discussion methods on students' learning and satisfaction. Iran J Med Educ 2006; 6(1): 59-64. [In Persian]
3. Azizi F. Medical education: mission, vision and challenges. Tehran: Ministry of Health and Medical Education Press; 2003. [In Persian]

بر اساس نظرسنجی از استادان گروه سلامت دهان و دندان پزشکی اجتماعی و دانشجویان در خصوص راهنمای یادگیری، آنان در زمینه‌های استفاده بهینه از وقت و پوشش کامل اطلاعات و ایجاد آمادگی رضایت بیشتری داشته‌اند. این طرح منجر به مشارکت دانشجویان در طول آموزش می‌شود و می‌توان از آن به منظور بهبود آموزش و ارتقای سطح عملکرد دانشجویان در دانشگاه بهره برد.

نتایج حاصل از پژوهش لطفی و همکاران نشان داد که استفاده از ابزاری به نام راهنمای یادگیری نقش بسزایی در افزایش میزان دستیابی به صلاحیت بالینی در بخش CCU (Coronary care unit) داشته است و میزان دستیابی به اهداف آموزشی و صلاحیت بالینی در گروهی که از راهنمای یادگیری استفاده کرده بودند، اختلاف معنی‌داری را نشان داد ($P = 0/002$) (۲۱).

حقانی و خدیوزاده در مطالعه‌ای که در آن تأثیر کاربرد راهنمای یادگیری را در دانشجویان پرستاری بررسی کردند نیز به این نتیجه رسیدند که ارتقای میانگین نمرات دانشجویان در حیطه شناختی و روانی- حرکتی در بخش CCU و ICU (Intensive care unit) ناشی از استفاده از راهنمای یادگیری می‌باشد (۲۲). پاسخ‌ها در مطالعه Dickson و همکاران جمع‌آوری و ماهیت آن‌ها از نظر کیفی تجزیه و تحلیل شد. دانشجویانی که بیش از ۷۵ درصد از راهنما را مطالعه نمودند، به میزان قابل توجهی بهتر از دانشجویانی بودند که کمتر از ۲۵ درصد آن را اجرا کرده بودند و ۷۴ درصد دانشجویان اظهار

4. Haghani F, Chavoshi E, Valiani A, Yarmohammadian M. Teaching Styles of Teachers in Basic Sciences Classes in Medical School of Isfahan University of Medical Sciences. Iran J Med Educ 2010; 10(5): 943-9. [In Persian]
5. Robotham D. The application of learning style theory in higher education teaching. [Cited 2011 Mar 24]. Available from: <http://www2.glos.ac.uk/gdn/discuss/kolb2.htm>
6. Harden RM, Crosby JR, Davis MH, Friedman M. AMEE Guide No. 14: Outcome-based education: Part 5-From competency to meta-

- competency: a model for the specification of learning outcomes. *Med Teach* 1999; 21(6):546-52.
7. Holsgrove GJ, Lanphear Joel H, Ledingham I. Study guides: an essential student learning tool in an integrated curriculum. *Med Teach* 1998; 20(2); 99-103.
  8. Wade W, Hodgkinson K, Smith A, Arfield J. *Flexible Learning in Higher Education*. 1nd ed. New York: RoutledgeFalmer; 1994: 57-67.
  9. Harden RM, Davis MH, Crosby JR. The new Dundee medical curriculum: a whole that is greater than the sum of the parts. *Med Educ* 1997; 31(4): 264-71.
  10. Richard Rathe. Vital signs, electronic/new media learning tool recommendations. [cited 2000 Dec 19]. Available from <http://medinfo.ufl.edu/year1/bcs/clist/vitals.html>.
  11. Holsgrove GJ, Lanphear JH, Ledingham IM. Study guide, an essential student learning tool in an interated curriculum. *Med Teach* 1998; 20(2): 99-103.
  12. Jafari A, Khami MR, Yazdani R, Mohamadi M. Presenting the course of community dentistry as problem based learning workshop and comparing it to learning through lecture. *Iran J Med Educ* 2009; 9(3): 216-24. [In Persian]
  13. Jafari A, Khami MR, Yazdani R, Mohamadi M. Presenting the course of community dentistry as problem based learning workshop and comparing it to learning through lecture. *Iran J Med Educ*. 2010; 9(3):216-24. [In Persian.]
  14. Khogali SE, Laidlaw JM, Harden RM. Study guides: a study of different formats. *Med Teach* 2006; 28(4):375-7.
  15. Dickson KL, Michelle DM, Michael SD. Effect of textbook study guides on student performance in introductory psychology. *Teach Psychol* 2005;32(1): 34-39.
  16. Abdolmaleki M, Ashoorioun V, Momeni S. The influence of study guide on clinical education of nursery students. *Iran J Med Educ* 2011;10(5): 1289-95. [In Persian]
  17. Botelho M. The use of group participation and an enquiry-based study guide with computer assisted learning. *Eur J Dent Educ* 2001; 5(3):109-12.
  18. Mires GJ, Howie PW, Harden RM. A 'topical' approach to planned teaching and using a topic-based study guide. *Med Teach* 20(5): 438-41.
  19. Alzamani MS, Zirak A. Students' Learning and Study Strategies in Isfahan University of Medical Sciences and their Relationship with Test Anxiety. *Iran J Med Educ* 2011; 11(1): 58-68. [In Persian]
  20. Harden RM, Laidlaw JM, Hesketh EA. AMEE Medical Education Guide No 16: Study guides-their use and preparation. *Med Teach* 1999; 21(3): 248-65.
  21. Lotfi M, Zamanzadeh V, Abdollahzadeh F, Davoodi A, Roshangar A. The Effect of Using Logbook on Nursing Students' Learning. *Iran J Med Educ* 2010; 10(1): 64-9. [In Persian]
  22. Haghani F, Khadivzadeh T. The Effect of a Learning and Study Skills Workshop on Talented Students' Learning and Study Strategies in Isfahan University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ* 2009; 9(1): 31-40. [In Persian]
  23. Nikzad S, Azari A, Mahgoli H, Akhoundi N. Effect of a Procedural Video CD and Study Guide on the Practical Fixed Prosthodontic Performance of Iranian Dental Students. *J Dent Educ* 2012; 76(3): 354-9.

Lecturers' and Students' Perception of Using a Study Guide

Ahmad Jafari¹, Mandana Shirazi², Hajar Ahmadi³, Maryam Safarnavadeh⁴, Mahdi Soroush^{5*}

1. MS in Pediatric Dentistry, Associate Professor, Department of Community Oral Health, School of Dentistry, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2. PhD in Medical Education, Assistant Professor, Department of Medical Education, Educational Development Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3. Dentist, DDS, Department of Community Oral Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

4. PhD in Curriculum Planning, Assistant Professor, Department of Health Education and Promotion, School of Public Health, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

5. Dentist, MPH in Geriatrics, Department of Community Oral Health, School of Dentistry, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

• Received: 16 Dec, 2013

• Received Corrected Version: 7 May, 2014

• Accepted: 9 May, 2014

Background & Objective: Today, using new educational strategies and methods is of great importance. Using a study guide is one of these new methods of teaching and learning. The aim of the present study was to evaluate the perception of lecturers and students of the School of Dentistry, Tehran University of Medical Sciences, Iran, toward the use of a study guide.

Methods: In this quasi-experimental study, 25 students of the School of Dentistry of Tehran University of Medical Sciences who had chosen the community dentistry course were randomly selected. A study guide was given to students before their briefing session and 2 sessions in the school. A questionnaire was designed in order to collect data on the perception of students toward the study guide and was used after the completion of the course. The validity and reliability of the questionnaire were verified. The questionnaire was also filled out by a professor of the Department of Oral Health. Data was analyzed by SPSS software.

Results: The survey of the students' and lecturers' perception of the study guide showed that 76.5% and 86%, respectively, chose agree and completely agree with the use of the study guide options.

Conclusion: Using the study guide was rated as a suitable method; thus, it can be used to help students in the efficient use of training time.

Key Words: Study guide, Dental students, Community dentistry

*Correspondence: School of Dentistry, Tehran University of Medical Sciences, Enghelab Square, Corner of Hakim Highway, Tehran, Iran

• Tel: (+98) 21 8801 5960

• Fax: (+98) 21 8801 5961

• Email: soroushdds@gmail.com